
УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ

Рівень В1

Навчальний посібник

УДК 811.161.2(075.8)
У 45

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного університету.
Протокол № 13 від 20 червня 2019 р.

Рецензенти:

О. М. Семенов, доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови
Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка;

І. М. Кушнір, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної підготовки
іноземних громадян Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна

Авторський колектив:

Л. В. Біденко, кандидат педагогічних наук; *В. А. Завгородній*; *М. С. Казанджиева*,
кандидат педагогічних наук; *Г. І. Кисельова*; *Ю. О. Кліпатська*; *А. А. Силка*, кандидат
філологічних наук; *Т. М. Сич*

Українська мова для іноземців. Рівень В1: навчальний посібник /
У 45 Біденко Л. В., Завгородній В. А., Казанджиева М. С. та ін. Суми:
Університетська книга, 2020. 363 с.

ISBN 978-966-680-906-6

Пропонований посібник є третьою частиною навчального комплексу для іноземних громадян, які бажають вивчати українську мову з метою подальшого навчання, стажування, працевлаштування, отримання громадянства України та складання сертифікаційного іспиту з української мови як іноземної на рівні В1.

Посібник складається з 15 уроків, кожний з яких присвячений певній темі, спрямований на знайомство з Україною, її природою, культурою, державним устроєм, традиціями та звичаями тощо. Кожний урок містить також словник, лексико-граматичний коментар, граматичні таблиці, завдання для самостійної роботи та контролю знань.

Іноземцям, які вивчають українську мову, стануть у пригоді тексти різних оголошень, вітальних листівок, фрагментів меню, завдання з наскрізної рубрики «Життєва ситуація», вправи, що передбачають самостійний пошук потрібної інформації в Інтернеті тощо.

УДК 811.161.2(075.8)

ISBN 978-966-680-906-6

© Колектив авторів, 2019

© ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2020

ЗМІСТ

Передмова	7
Урок 1. Державний устрій України	9
Чергування <i>о // е з і</i> . Відмінювання іменників жіночого роду з нульовим закінченням (<i>любов, подорож, тінь, осінь, радість</i>), а також іменника <i>мати</i> . Відмінювання іменників чоловічого роду з кінцевим компонентом <i>-ин (-анин, -янин)</i> . Уживання прийменника <i>по</i> на позначення місця, де відбувається рух. Словозміна дієслів майбутнього часу.	
Урок 2. Людина для людства	31
Чергування <i>о, е</i> з нулем звука. Вид дієслів (повторення). Дієприкметник. Дієслівні форми, що закінчуються на <i>-но, -то</i> . Речення, ускладнене дієприкметниковим зворотом.	
Урок 3. Хочу жити в Україні	54
Чергування <i>о, е</i> з нулем звука (продовження). Поняття про складне речення. Складносурядні речення. Ступені порівняння якісних прикметників. Об'єкт порівняння при вищому ступені прикметників: - модель <i>що більше (менше), ніж що</i> ; - родовий відмінок іменників і особових займенників з прийменником <i>від</i> ; - знахідний відмінок іменників і особових займенників з прийменником <i>за</i> . Родовий відмінок іменника у значенні ознаки предмета, належності особі чи предметові.	

- Урок 4. Планування відпочинку. Планування подорожі** 75
- Чергування приголосних у коренях дієслів.
Складнопідрядні речення з підрядними причини та умови.
Утворення префіксальних дієслів руху.
Умовний спосіб дієслова. Утворення форм умовного способу.
Прийменники *в, у, на, за, через* на позначення часу здійснення, завершення дії, вказівки на день тижня, позначення місця дії.
- Урок 5. Дозвілля. Відпочинок. Хобі** 98
- Чергування приголосних у коренях дієслів (продовження).
Утворення прикметників від іменників.
Утворення віддієслівних іменників.
Вставні слова і словосполучення.
Ступені порівняння прислівників.
Значення орудного відмінка.
- Урок 6. Освіта в Україні** 123
- Спрощення в групах приголосних.
Утворення назв осіб за видом діяльності.
Особливості відмінювання іменників із кінцевим компонентом *-ар, -яр*.
Складнопідрядні речення з підрядною частиною часу.
- Урок 7. Оренда житла** 148
- Відмінювання кількісних числівників *два, три, чотири*.
Відмінювання неозначено-кількісних числівників.
Утворення іменників – назв місць за виконуваною дією.
Уживання родового відмінка на позначення місця, напрямку руху.
Уживання родового відмінка для вираження кількісно-іменних відношень.
Дієприслівник. Речення, ускладнене дієприслівниковим зворотом.

- Урок 8. Робота в Україні** **173**
Чергування *e // o* після шиплячих і *й*.
Скорочення порядкових числівників.
Вживання прийменника *до* для вираження відношення до об'єкта дії, схожості об'єктів.
Вживання прийменників *від*, *з* для вираження значення причини.
Складні речення із прямою мовою. Діалог. Цитата.
- Урок 9. Повсякденні послуги** **196**
Чергування приголосних звуків [к], [х], [г] з [ц'], [с'], [з'] у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду.
Графічні засоби компресії тексту (аббревіатури).
Слова, що позначають стан. Вживання давального відмінка у значенні особи, яка переживає певний стан.
Наказовий спосіб дієслова. Утворення форм дієслів наказового способу.
Спонукальні речення.
Вираження причинно-наслідкових значень у простому реченні.
- Урок 10. Покупки** **221**
Відмінювання зворотного займенника *себе* (*собі, собою, на собі*).
Модель «*потрібно / необхідно / можна* + інфінітив» для вираження необхідності, потреби в чомусь.
Графічні засоби компресії тексту (скорочення іменників).
Уживання форм родового відмінка з прийменниками *до, для* в значенні призначення предмета, мети дії.
- Урок 11. Що і де їдять українці** **246**
Уживання родового відмінка на позначення частини від цілого.
Уживання родового відмінка з прийменником *без* для визначення параметрів, обмеження у чомусь.
Уживання орудного відмінка з прийменниками *з, із, зі* на позначення характеристики дії.

Предикат, виражений прикметником
або дієприкметником.
Питальні речення.

Урок 12. Здоров'я й особиста гігієна 268

Чергування приголосних звуків [г], [к], [х] з [ж], [ч], [ш]
при словотворенні.

Уживання знахідного відмінка з прийменником *по*
на позначення мети дії.

Уживання родового відмінка іменника для вираження
значень прямого об'єкта та носія якісної ознаки
(у поєднанні з прикметником).

Складнопідрядне речення з підрядною допустовою.

Непряма мова. Заміна прямої мови на непряму.

Урок 13. Дивовижна природа України 290

Чергування приголосних звуків [к], [х], [г] з [ц'], [с'], [з']
у місцевому відмінку однини.

Родовий відмінок іменника у значеннях носія ознаки,
суб'єкта дії та об'єкта дії.

Відмінкові форми іменників у кількісно-іменникових
словосполученнях з числівниками у називному відмінку.

Відмінювання вказівних займенників *той, цей*.

Однорідні члени речення.

Урок 14. Традиції та звичаї України 314

Відмінювання іменників чоловічого роду
прикметникового походження.

Відмінювання іменників жіночого роду із кінцевим
компонентом *-ість* (повторення).

Утворення прислівників з префіксом *по-*.

Складнопідрядне речення з підрядною частиною мети.

Урок 15. Сім чудес України 337

Відмінювання множинних іменників (Карпати, Черкаси).

Складні речення з підрядними з'ясувальними.

Відмінювання питально-відносних займенників
(*хто, що, який, чий, котрий*).

Складні речення з підрядними означальними
(повторення).

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник призначено для тих іноземних громадян, осіб без громадянства та осіб, для яких українська мова не є рідною, які хочуть підготуватися до сертифікаційного іспиту з української мови на рівні В1.

Досягнення цього рівня забезпечує достатню базу для розгорнутого спілкування з носіями мови в соціально-побутовій і культурній сферах, зокрема в умовах комунікації з елементами непередбачуваності. Крім того, володіння українською мовою на рівні В1 є необхідною умовою для того, щоб студенти-іноземці могли навчатися в закладах вищої освіти України, якщо мовою їх навчання є українська.

Метою навчального посібника є формування навичок та вмінь використання засобів різних рівнів мовної системи для реалізації певних тактик мовленнєвої поведінки в основних видах комунікативної діяльності.

Навчальний матеріал подано у вигляді 15 уроків, кожний з яких присвячений певній темі. Автори посібника намагалися глибше познайомити іноземців з Україною, її природою, культурою, економікою, державним устроєм, традиціями і звичаями українського народу, системою освіти, особливостями працевлаштування. Деякі теми висвітлюють повсякденні життєві ситуації – торгівля й покупки, громадське харчування, оренда житла, побутові послуги, планування й організація відпочинку.

Кожний урок побудований за такою структурою: нові слова; короткий текст, що знайомить з темою, яка буде висвітлюватися в цьому уроці; мовні завдання, що чергуються з теоретичним висвітленням граматичних тем; основний текст; післятекстові та контрольні завдання; вправи для самостійної роботи.

Крім основного тексту, кожний урок містить менші за обсягом тексти близької тематики, які можуть бути використані для формування навичок

слухання під час роботи в аудиторії з викладачем, закріплення граматичного матеріалу тощо. У посібнику багато діалогів, зокрема з творчими завданнями, що сприяє формуванню навичок діалогічного мовлення.

Система вправ містить завдання, спрямовані на розвиток різних видів комунікативної діяльності, охоплює різні рівні мовної системи. Так, кожний урок починається з фонетичної розминки, що ставить на меті формування й вдосконалення орфоепічних норм, знайомство з основними випадками чергування голосних і приголосних звуків при формо- і словотворенні. Лексичні вправи націлені на розширення словникового запасу іноземців, уміння встановлювати системні зв'язки між словами. Велика увага приділена завданням зі словотвору, роботі зі спільнокореновими словами. Граматичні завдання передбачають тренування вмінь знаходити в текстах та використовувати ті морфологічні форми та синтаксичні конструкції, які вивчаються в конкретній темі.

Тексти уроків ілюстровані великою кількістю малюнків, фотографій, таблиць і схем. Іноземцям, які вивчають українську мову, стануть у пригоді тексти різних оголошень, вітальних листівок, фрагментів меню, завдання з наскрізної рубрики «Життєва ситуація», вправи, які передбачають самостійний пошук потрібної інформації в Інтернеті тощо.

Авторський колектив, що складається переважно з викладачів кафедри мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету (Л. В. Біденко, В. А. Завгородній, М. С. Казанджияєва, Г. І. Кисельова, Ю. О. Кліпатська, А. А. Силка, Т. М. Сич), буде вдячний колегам за висловлені на нашу адресу критичні зауваження, поради й побажання, які обов'язково будуть враховані в подальшій роботі.

Урок 1

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Чергування *o // e з і*.

Відмінювання іменників жіночого роду з нульовим закінченням (любов, подорож, тінь, осінь, радість), а також іменника мати.

Відмінювання іменників чоловічого роду з кінцевим компонентом *-ин (-анин, -янин)*.

Уживання прийменника *по* на позначення місця, де відбувається рух.

Словозміна дієслів майбутнього часу.

Словник уроку

Слова	Переклад	Слова	Переклад
берег	bank; shore	нафта	earth oil
вантаж	freight; cargo; load	орган	body; authority
весло	oar	парламент	parliament
вигідний (-а, -е, -і)	profitable	пароплав	steamship
виконавчий (-а, -е, -і)	executive	півострів	peninsula
виросувати (НДВ) – виростити (ДВ)	grow; cultivate	плавати	swim
влада	power	положення	location
вугілля	coal	порт	harbour
галузь	branch	потужний	powerful
депутат	deputy	промисловість	industry
добробут	welfare	проходити (НДВ) – пройти (ДВ)	go through
здатний (-а, -е, -і)	able	ремесло	trade
залізний (-а, -е, -і)	iron	рівномірний (-а, -е, -і)	uniform; proportionate
законодавчий (-а, -е, -і)	legislative	розбіжність	divergence, difference
зв'язок, <i>мн.</i> зв'язки	connection	розкидатися (НДВ) – розкинутися (ДВ)	spread out

індустріальний (-а, -е, -і)	industrial	руда	ore mineral
Конституція	Constitution	уряд	government
конструктор	structural engineer	сприятливий (-а, -е, -і)	advantageous
кордон	border	сприяти	promote; encourage
копалина	fossil; mineral	степ	steppe; temperate grassland
корисний (-а, -е, -і)	useful	суша	firm land
лінія	line	чисельність	numerousness
межувати (= мати кордон)	border	сфера	sphere
належати	be owned	човен, <i>мн.</i> човни	boat
населення	population	шкідливий (-а, -е, -і)	harmful

Прочитайте текст. Скажіть, про що йтиметься в цьому уроці.

Це велика країна у Східній Європі. Її площа становить 603 628 км². Це найбільша за площею країна з тих, чия територія повністю розташована у Європі, і друга за розміром на європейському континенті. Ви здогадалися, про яку країну йдеться?

МОВНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Прочитайте словник уроку. Перекладіть слова рідною мовою.

Завдання 2. Прочитайте слова, які відрізняються тільки наголосом. З'ясуйте значення цих слів із наведених прикладів.

Білізна – білізна́, о́рган – о́рган.

	
<p>На ліжко послали чисту <i>білизну</i>.</p>	<p>Темні брови віддзеркалювали <i>білизну</i> дівочого обличчя.</p>
	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Серце – центральний <i>орган</i> кровоносної системи. 2. Державний <i>орган</i> – установа, що виконує функції державного управління. 	<p>У Харкові зазвучав найбільший <i>орган</i> України.</p>

Мовна інформація

Чергування *о, е з і*

В українській мові часто відбувається чергування звуків – заміна одного звука іншим у формах того самого слова або в споріднених (спільнокоренових) словах – тобто словах зі спільним, однаковим коренем. Можуть чергуватися як голосні (*слово – слів, чотири – четвертий*), так і приголосні звуки (*вулиця – вуличний, писати – пишу*). Можливе також чергування голосного з нулем звука (відсутністю звука): *хлопець – хлопця, сестра – сестер*. Звуки, які чергуються, будемо позначати так: *ц/ч* (*ц* чергується з *ч*).

Одним із найхарактерніших для української мови є чергування звуків **О** або **Е** у відкритому складі з **І** в закритому складі. Відкритий склад закінчується голосним звуком, а закритий – приголосним: *кіт – ко|ти* (*кіт* – закритий склад, *ко* – відкритий склад). Пор.: *стіл – сто|ла, ніс – но|са, напір – па|не|ру, Ку|їв – Ку|е|ва* (літери **ї** та **є** позначають два звуки: **й + і, й + е**).

Чергування **О, Е // І** відбувається в разі творення форм множини, форм інших відмінків іменників, крім називного або знахідного, у формах дієслова (*стою – стій!*), у разі творення нових слів. Ця зміна звуків дуже поширена, але є слова, в яких звуки не чергуються, наприклад, *народ – на/ро/ду, закон – за/ко/ни*.

Завдання 3. Прочитайте слова. Зверніть увагу на чергування **о, е // і**.

Ніж – ножі, схід – сходу, сік – соки, виходити – вихід, збір – збори – збірний, голова – голівка, нога – ніжка, камінь – каменя, кінь – коня, корінь – кореня, дорога – доріг, двір – двора, летіти – політ – польоту, воля – вільний, бік – боки – бічний, гора – гір – гірський, сльоза – сліз, свій – свого, нести – ніс, рости – ріс, будова – будівля, осінь – осені, школа – шкільний.

Життєва ситуація

Уявіть, що ви з родиною їдете до якогось міста. У касі потрібно купити квитки. Зверніться до касира за допомогою речення: «Дайте, будь ласка, три квитки до...».

На місце пропуску вставляйте почергово подані назви міст у потрібній формі. Візьміть до уваги, що назви міст у формі родового відмінка матимуть закінчення **-а (-я)**. Звертайте увагу на чергування **ї // є** або **і // о**.

Київ, Чернігів, Тернопіль, Львів, Бориспіль, Канів, Ірпінь.

Завдання 4. До кожного слова з групи А знайдіть синонім у групі Б. Запишіть синонімічні пари. Визначте частини мови.

Зразок: лад (ім.) – устрій (ім.)

А. Лад, розташування, карта, мешканець, промисловість, індустріальний, країна, галузь, жити, народ, красивий, парламент, сільськогосподарський, конституція, межа, район, кількість, дорога, середина.

Б. Розміщення, регіон, аграрний, мапа, житель, індустрія, промисловий, чисельність, центр, держава, мешкати, населення, мальовничий, Верховна Рада, основний закон, кордон, сфера, путь (*сухопутний).

Завдання 5. Знайдіть серед поданих слів антоніми. Визначте, якими частинами мови вони виражені. Запишіть їх за зразком.

Зразок: західний (прикм.) – східний (прикм.)

Великий, зима, схід, холодно, корисний, узимку, північ, холодний, тепло, сухий, малий, шкідливий, улітку, захід, вологий, південь, теплий.

Завдання 6. Напишіть, від яких іменників утворені прикметники.

Зразок: судовий (прикм.) ← суд (ім.)

Судовий, урядовий; владний, автомобільний, культурний, державний, північний, основний, районний; політичний, економічний; кліматичний, туристичний, дипломатичний, демократичний, патріотичний; парламентський, депутатський, президентський, морський.

Завдання 7. Прочитайте сполучення слів у лівій колонці. Знайдіть утворені від них складні слова в правій колонці.

Чорне море	працевдатний
суха путь	електропередача
будувати машини	сільськогосподарський
передавати електрику	центральноевропейський
проводити газ	машинобудівний
здатний до праці	нафтопровід
давати закон	містобудівний
сільське господарство	газопровід
Центральна Європа	чорнозем
будувати місто	чорноморський
проводити нафту	сухопутний
чорна земля	законодавчий